

Vilniaus kalnų ir piliakalnių sakmės

2017-ieji Lietuvoje paskelbti Piliakalnių metais. Nuo sakmėmis apipinto Gedimino kalno minima ir Lietuvos sostinės istorija. Piliakalniai yra neatsiejama Vilniaus kraštovaizdžio dalis. Užburiantis piliakalnių grožis įamžintas J. Bulhako, S. Filibert Fleury ir J. Čechavičiaus fotografijose. Vilniaus piliakalnius savo kūriniuose vaizdavo P. Smuglevičius, K. Ruseckas, B. Lauvergne, J. Marševskis, I. Trutnevas, M. Januševičius, J. Kamarauskas ir kiti žinomi dailininkai.

Kaip pastebi sociologas dr. R. Grigas, Lietuvoje piliakalnių priskaičiuojama jau iki 1500 ir vis dar surandama naujų, miškuose „pasislėpusių“ ar žmonių veiklos neatpažįstamai pakeistų. Lietuva garsi savo unikaliais piliakalniais, dauguma jų buvo supilti VII–XI a. ir buvo naudojami kaip šventyklos po atviru dangumi, kaip vietininių bendruomenių sakralaus susirinkimo vietos. Piliakalnių tinklo atsiradimas išreiškė esminius pokyčius mūsų protėvių socialinės, dvasinės organizacijos būvyje. Šie tinklai ženkliai prisidėjo prie lietuvių etnopolitinės nacijos formavimosi ir, pagaliau – prie galingos valstybės. Todėl darytina išvada, kad piliakalniai senovės baltų tautoms buvo svarbūs stiprinant tautinį identitetą.

2008 metais Vilniaus mieste buvo skaičiuojama vienuolika piliakalnių, o 2017 metais jų priskaičiuojama jau aštuoniolika. Šis skaičius nėra galutinis, kadangi Vilniaus miesto ribos nuolat plečiasi. Tikėtina, kad archeologai taikydami naujausius mokslo metodus bei šiuolaikines žemės gelmių žvalgymo technologijas, piliakalniuose aptiks naujų radinių, liudijančių praeityje gyvenusių vietinių žmonių kasdienį gyvenimą ir papročius. Atidžiau pastudijavus 2005

metais išleistą Lietuvos piliakalnių trijų tomų atlasą, galime įsitikinti, kad dauguma jų buvo be fortifikacinės paskirties, pritaikyti ir ritualinėms apeigoms kaip sakrali vietinės bendruomenės susirinkimo vieta.

Istorikas dr. G. Zabiela teigia, kad piliakalniai – tarsi paslėpti žemės metraščiai, kuriuose – pustrėčio tūkstančio mūsų praeities metų. Ir paslapčių juose gali būti labai daug. Įvairiausių kovų pėdsakai, kasdienio gyvenimo nuotrupos, senajo baltų tikėjimo atspindžiai.

Žurnalo „Sovijus“ skaitytojams pristatau pastaraisiais metais sukurtą grafikos darbų ciklą „Vilniaus kalnų ir piliakalnių sakmės“, skirtą ne tik Piliakalnių metus pažymėti, bet ir naujai permąstyti mūsų tautos istorinį ir dvasinį palikimą, siekiant pagarbiai pažvelgti į senąją baltų kultūrą ir religiją. Piliakalnis – tai senovės baltų genčių šventyklos po atviru dangumi. Šiose sakralinėse vietose mūsų protėviai tiesiogiai bendravo su pasaulio Kūrėju ir Motina Gamta, meldėsi ir dėkojo dievams, išgyveno katarsį neslegiami saulės ir šalto mūro sienų.

Kuriant šį grafikos darbų ciklą buvo siekiama ne topografiškai pavaizduoti konkretų Vilniaus kalną ar piliakalnį ir nupiešti jame surastus archeologinius radinius, bet naujai suprasti piliakalnį kaip dvasinę gyvybę mūsų tautai ir valstybei teikianti šaltinį. Tai ženklų bei simbolių alegorinė dedikacija ir bandymas suvokti piliakalnį kaip savotišką priešistorinių ir ankstyvųjų istorinių laikų kultūrinį fenomeną ir gyva mūsų tautos istorijos liudininką, vieta kurioje dar galime pajaušti protėvių dvasios alsavimą.

ADOMAS MATULIAUSKAS